

LA ICONOGRAFIA DE LES PORTADES DEL SUD DE FRANCA (III)

SAINTE FOY DE CONQUES

La fundació del monestir de Sainte Foy de Conques és d'època carolíngia. Un dels primers testimonis documentals que esmenten la primitiva església de Conques són citats en les Actes de Lluís el Piadós i en les de Pipí d'Aquitània.

El renom i la popularitat arriba en aquest monestir cap al s IX, amb el trasllat, d'una manera furtiva, de les relíquies d'una jove santa, anomenada Foy, que més tard serà la seva patrona.

Segons ressenya la crònica de l'abadia, l'abat Odolric (cap al 1030-1065) governà noblement aquest cenobi i donà un gran impuls a la construcció de la nova basílica, la qual serà tipològicament semblant a les de Saint Martin de Tours, Saint Martial de Limoges, Saint Sernin de Toulouse i Santiago de Compostela, i ordenà el traspass del cos de Sainte Foy de l'església vella a la nova.

Al "Llibre dels Miracles de Santa Fe" consta que cap a final del s. XI, les voltes del temple s'obriren i corregueren el risc de desplomar-se. Segons Marcel Durliat, l'anàlisi arqueològica demostra que una part de l'edifici (l'absis, les columnes de la girola i les galeries de les naus) es podria datar cronològicament almenys d'inici del s. XII. Això explicaria, segons aquest autor, l'existència d'una part baixa més primitiva i una de superior d'època posterior. La reconstrucció de l'any 1875 deixà al descobert, sota el presbiteri, un espai circular (confessió?), de funcionalitat difícil de determinar, semblant al de Saint Germain d'Auxerre i Saint Pierre de Flavigny.

Actualment, l'església de Sainte Foy de Conques és de planta de creu llatina amb un absis semicircular, envoltat per cinc absidioles distribuïdes així: tres al deambulatori i dues a cada braç del transepte, respectivament. Les voltes, de mig punt, són reforçades amb arcs doblers sostinguts per uns pilars amb columnes adossades, coronades per uns capitells decorats amb un programa iconogràfic que recull temes de l'Antic i del Nou Testament. Als murs, una tribuna —sota el clàristori—, i un trifori. La cúpula damunt d'un tambor octogonal, d'època posterior, és resolt amb trompes. A l'exterior, la part més interessant de tot l'edifici és la façana amb dues torres imponents i un bonic timpà esculpit en alt relleu amb el tema del Judici Final, que és una de les mostres més belles de l'escultura de l'Occitània on encara es conserven restes de la policromia que l'acolorí.

Dividida en tres registres transversals, presideix la part central la figura de Crist, sortint entre núvols, en posició frontal, assegut en un tron i envoltat per una màndorla oval amb el fons decorat amb estrelles. Va vestit amb una túnica, damunt la qual duu un pal·li. Un gran nimbe crucífer li circumda el cap i li fa ressaltar els trets del rostre. Amb la mà dreta, enlairada, assenyalava cap al cel, mentre que, amb l'esquerra, ens mostra l'infern. Als quatre escaires, la representació del Tetramorfos.

Darrera la figura de Crist, sobre el mateix eix de simetria, una creu sostinguda per dos àngels. Sobre el braç transversal apareixen disposades les figures del Sol i de la Lluna identificades per unes inscripcions.

Segons E. Mâle el tema del Sol i la Lluna al costat d'uns àngels que mostren els instruments del suplici de la creu, en una escena del Judici Final, apareix per primer cop a Conques.

A cada extrem d'aquest registre superior, dos àngels —situats horitzontalment— fan sonar unes trompetes.

A l'interior de l'espai central —a cada costat de la figura de Crist—, hi veiem al cantó esquerre, un seguici de personatges, entre els qual identifiquem primerament la Verge Maria, seguida per sant Pere que duu unes claus a les mans, per sant Antoni amb un bastó en forma de tau i per sant Benet, investit de bisbe, que porta de la mà un personatge reial el qual la llegenda reconeix com

Carlemany. A la banda dreta, hi són representats un grup d'àngels portant estendards i un llibre obert (una disposició semblant apareix en un capitell de Clermont), i els diferents càstigs dels pecadors.

La part inferior del timpà, en lloc de seguir l'ordre dels espais anteriors, es distribueix dibuixant unes superfícies a dues vessants, que ens recorda una mica la manera dels frontons antics. Aquesta característica del timpà de Conques es repeteix similar a les esglésies de Notre Dame du Port, Chambon i Mozat. A la part central, hi trobem l'escena de sant Miquel pesant les ànimes en presència del diable, l'origen de la qual és oriental. A la seva esquerra, sota unes arqueries, la figura de Sainte Foy prostrada davant la compareixença de la Mà del Pare Etern. A l'altre costat, la representació d'un turment de l'infern.

Sota les arcades del timpà dret, hi ha la porta d'entrada al Paradís. A l'interior uns benaventurats, presidits per la figura d'Abraham, portant dos elegits en el seu si. Segons E. Mâle aquesta forma de representar el personatge d'Abraham, que trobem a Conques, apareix a Moissac per primer cop. Totes les figures porten corones reials; palmes i calzes, només aquelles que foren màrtirs. A l'altre cantó, dins d'un espai similar, sense arqueries, hi veiem l'accés a l'infern, representat per la boca d'un animal que engoleix els condemnats: és el Leviatan del llibre de Job (Bruno d'Asti, Lib. de Job, Patrol. T. CCXIV, col. 688).

El magnífic timpà de Sainte-Foy de Conques

L'escultura del timpà de Conques és particularment interessant perquè s'hi troben representats bona part dels elements iconogràfics que més tard enriquiran les portades de les esglésies on el tema del Judici Final és present, com, per exemple, Notre Dame de Paris, Notre Dame de Corbeil, etc.

L'escultor de Conques degué conèixer les esglésies de la regió de l'Auvèrnia, malgrat que el seu estil és potser una mica menys delicat. La cronologia del timpà de Conques resta encara imprecisa. Hi ha qui li atribueix una datació molt antiga, cap al s. XI. D'altres refuten aquesta opinió i afirmen que Conques no pot ésser anterior a mitjan s. XII. Aquesta darrera opció és defensada per E. Mâle i recentment per Don Denny.

M. Teresa Matas i Blanxart